

is closely linked with the activities of the National Center for Plant Genetic Resources of Ukraine at the Plant Production Institute nd. a. V.Ya. Yuryev NAAS, international organizations such as CIMMYT (Mexico), ISARDA (Turkey, Morocco), FAO, EUCARPIA. It was fruitful to cooperate with the Institute for Plant Industry nd. a. N.I. Vavilov (former Leningrad, Russia), research institutes and stations in Bernburg (formerly DDR), Koberstisy (Poland), Zagreb (Croatia), Bari (Italy), Trnava (Czech Republic), Krasnodar (former USSR), with agricultural firms: Strube (DBR), Van der Havé (Netherlands). During over 45 years of international cooperation, about 42 thousand cereals genepool samples were involved and provided for use. Collections of wheat and barley of the BGI–NCSRVS are a significant component of the National Plant Genebank of Ukraine and are actively used in the creation of new varieties and the development of new breeding areas.

Key words: Breeding and Genetics Institute – NCSRVS, Coordination Center of the countries-members of the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA), National Center for Plant Genetic Resources of Ukraine of the Plant Production Institute nd. a. V.Ya. Yuryev of NAAS (NCPGRU), All-Union Research Institute of Plant Industry nd. a. N.I. Vavilov (VIR, Russia), plant genetic resources, cereal crops, collection, breeding material, sample, variety, breeding, genebank.

До редакції надійшла 28.07.2017.

УДК 930.24:001.891:631.587(477.72)
<https://doi.org/94.10347/2522-4111.2017.37.1.16>

© *Наталія Коваленко*
(Київ)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ ШКОЛИ З УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ

Встановлено основні напрями діяльності вчених-фундаторів наукової школи з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошуваного землеробства України. Визначено, що специфіка її діяльності полягає в органічному поєднанні теоретичного та прикладного аспектів, що проявляється в опрацюванні й систематизації теоретичних знань, впровадженні наукових розробок у виробництво. Неформальним творчим об'єднанням у зрошуваному землеробстві притаманна соціальна зорієнтованість, що визначається специфікою безпосередньо об'єкта досліджень, яким є сільськогосподарські культури, і завданнями, які полягають у розробці ефективних технологій виробництва продукції рослинництва. Оскільки землеробство є прикладною наукою, його розвиток визначається сумою знань, перейнятих і творчо переосмислених із суміжних теоретичних наук, першочергово природознавства. Це зумовлює ще одну специфічну рису діяльності наукової школи у зрошуваному землеробстві – комплексність підходів, застосування здобутків біологічних наук як теоретичної основи для його подальшого розвитку.

Ключові слова: передумови становлення, історичний розвиток, теоретичні та методологічні основи, фундатори, наукова школа, технології вирощування, зрошуване землеробство.

На сучасному етапі розвитку нашої країни спостерігається процес відродження забутих фактів та імен, що, в свою чергу, є встановленням правильної істини. Фундаментальні дослідження нині здійснюють науковці Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, завдяки яким вдалося відтворити десятки імен вчених різних наукових шкіл, які працювали у галузі сільськогосподарства. Серед них: С.М. Богданов, П.В. Будрін, М.М. Вольф, К.К. Гедройц, О.Т. Калачиков, Г.Г. Махов, В.І. Сазанов, А.Г. Терниченко, С.Ф. Третьяков, Л.Д. Юрчак

та ін. Дослідження з цієї проблеми потребують продовження з метою з'ясування внеску українських вчених-теоретиків і практиків у становлення та розвиток теоретичних і методологічних основ землеробства у різних ґрунтово-кліматичних умовах України.

Проблема ефективності функціонування наукових шкіл є однією з найбільш дискусійних щодо розвитку науки, існування якої, насамперед, зумовлюється багатогранністю зазначених понять. Окремі аспекти вищенаведеної проблеми знайшли своє відображення у наукових працях С.Р. Микулінського, В.І. Онопрієнка, В.М. Ткаченка, Ю.О. Храмова, М.Г. Ярошев-

ського та інших дослідників. За їхніми висновками наукова школа – це не просто колектив дослідників з науковим лідером (учитель і учні або лабораторія та відділ на чолі з керівником), а творча співдружність вчених різних поколінь, що об'єднані єдністю принципів підходу до вирішення тієї чи іншої проблеми, стилем роботи і мислення, оригінальністю ідей та методів реалізації своєї наукової програми, що одержала значні результати і здобула авторитет та суспільне визнання у відповідній галузі знань [12, с. 3].

Розвиток вітчизняної науки ґрунтується на нагромадженні та синтезі системи наукових знань, забезпеченні сприятливих умов для подальшої наукової творчості вчених, здатних виконувати ефективну пошукову діяльність [15, с. 7]. У системі науки продукування наукових знань здійснюється завдяки діяльності дослідницьких груп, які укорінені називати науковими школами, центрами, колективами. У їх розвитку чітко визначено генезис основних наукових теорій та концепцій, традиції наукової творчості, спадкоємність поколінь [6, с. 157]. Іншими словами, наукова школа з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошувального землеробства – це колектив дослідників-одномисльців, висока форма колективної взаємодії у процесі наукового пошуку знань у землеробстві в умовах зрошення.

Ефективна наукова школа з удосконалення наукових основ зрошувального землеробства повинна охоплювати щонайменше 3–4 покоління вчених, що визначає тривалість її існування – не менше 80–100 років та кількість представників – не менше 25–30 [3, с. 264]. Дослідницькі колективи, що характеризуються меншим генераційним періодом (1–2 покоління) та кількістю представників (15–25), розглядаються як наукові центри.

Специфіка діяльності наукової школи зрошувального землеробства полягає в органічному поєднанні його теоретичного та прикладного аспектів, що проявляється у опрацюванні та систематизації теоретичних знань, впровадженні наукових розробок у виробництво [7, с. 436]. Неформальним творчим об'єднанням у зрошувальному землеробстві притаманна соціальна зорієнтованість, що визначається специфікою безпосередньо об'єкта досліджень, яким є сільськогосподарські культури, і завданнями, які полягають у розробці ефективних технологій виробництва продукції рослинництва [3, с. 265]. Оскільки землеробство є прикладною наукою, його розвиток ви-

значається сумою знань, перейнятих і творчо переосмислених із суміжних теоретичних наук, першочергово природознавства. Це зумовлює ще одну специфічну рису діяльності наукової школи у зрошувальному землеробстві – комплексність підходів, застосування здобутків біологічних наук як теоретичної основи для його подальшого розвитку.

Ґрунтуючись на системному підході, виділено низку вимог, які повинна задовольняти ефективна наукова школа у зрошувальному землеробстві: цілісність, що забезпечується органічною інтеграцією наукових пошуків окремих вчених і генерацій, об'єднаних загальною програмою та стилем дослідницької роботи; структурованість та ієрархічність, що зумовлюються підпорядкованістю та особливостями внутрішньої структури наукової школи, сформованої під егідою вченого-лідера; багатофункціональність, що полягає у виконанні когнітивної, навчальної, аксіологічної, інформативної, дослідницької, соціокультурної та інших функцій; варіативність, що пояснюється можливістю існування наукових шкіл різних типів [7, с. 436]. Не менш важливими є динамічність розвитку, що пов'язана з виникненням нових шкіл на місці старих, безперервним пошуком та синтезом нових знань на основі уточнення методик і підходів, постановки адекватних завдань; запровадженням нових категорій та понять, які ґрунтовніше відображають природу явищ дослідження і сприяють прогнозуванню їх розвитку; відкритість, що позначається, з одного боку, надходженням нових ідей, залученням нових дослідницьких одиниць, з іншого – задоволенням запитів суспільства щодо кінцевого результату діяльності школи – наукової та наукоємної продукції.

Обов'язковими критеріями наукової школи є самоорганізованість та самодостатність, що полягає у здатності самостійно підтримувати або вдосконалювати рівень своєї організації при зміні внутрішніх або зовнішніх умов існування, функціонувати задля підвищення стійкості, збереження цілісності; цілеспрямованість, що забезпечується підпорядкованістю діяльності чітко визначеній дослідницькій програмі, безперервним розвитком визначених наукових напрямів кількома поколіннями вчених; результативність, яка визначається рівнем отриманої наукової продукції; здатність до самопрезентації, що здійснюється через популяризацію своїх здобутків (публікації, семінари, конференції тощо) [3, с. 265].

Передумовами становлення наукової школи з удосконалення теоретичних і методологічних

основ зрошуваного землеробства є нагромадження та впорядкування теоретичних знань, наявність повноцінної дослідницької програми на перспективу, що стало можливим лише із організацією мережі галузевих інститутів. Основними осередками їх створення стали кафедри вищих навчальних закладів та лабораторії науково-дослідних установ, які відіграли роль провідних підрозділів нагромадження, примноження і розповсюдження фундаментального та прикладного знання.

Визнану в Україні та за її межами наукову школу з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошуваного землеробства в сухому Південному Степу України засновано 1874 р. професором І.О. Стебутом у Херсонському земському сільськогосподарському училищі (на сьогодні Херсонський державний аграрний університет) [1, с. 3]. Ним започатковано системні дослідження наукових основ зрошуваного землеробства у сухому Південному Степу України. Спадкоємцем традицій наукової школи О.О. Ізмаїльським на основі комплексних експериментальних досліджень встановлено агрохімічні основи чергування сільськогосподарських культур, науково обґрунтовану глибину оранки та вологість ґрунту в сівозмінах зрошуваного землеробства [5, с. 8]. Вчений опублікував понад 30 наукових праць, які присвячені вирішенню однієї з основних проблем зрошуваного землеробства – нагромадженню й збереженню вологи у степових ґрунтах та встановленню науково обґрунтованої боротьби із посухою та неврожаями [4, с. 22]. Серед них потрібно відмітити фундаментальні за своїм науковим і практичним значенням праці: «Как высохла наша степь» (1893 р.) та «Влажность почвы и почвенная вода в связи с рельефом местности и культурным состоянием поверхности почвы» (1894 р.).

Послідовниками традицій наукової школи були професори А.Г. Анастасов, М.П. Кудінов, П.І. Підгорний, К.І. Тархов, О.К. Шиман, які запропонували пріоритетну розробку та вдосконалення наукових основ степового землеробства [5, с. 9]. П.І. Підгорний – основоположник штучного зрошення сільськогосподарських культур, М.П. Кудінов – опублікував підручник «Основы сухого земледелия» (1923), О.К. Шиман – «Сухое земледелие на юге Украины» (1926). Дослідження теоретичних і практичних основ зрошуваного землеробства сухого Південного Степу України продовжено найближчими учнями професора П.І. Підгорного – професорами С.М. Курдесом, С.Д. Лисогоровим [1, с. 4].

Найближчий його учень професор С.Д. Лисогоров розширив і поглибив теоретичні знання про закони землеробства, разом зі своїми учнями та послідовниками він здійснив суттєвий внесок у встановлення чинників і опрацювання наукових та методологічних основ ефективних заходів агротехніки – обробітку ґрунту та удобрення у сівозмінах в умовах зрошення. Його традиції продовжили професори: В.Ф. Ківер, А.О. Лимар, В.С. Сніговий, В.О. Ушкаренко, М.І. Федорчук та ін. [5, с. 12]. Професор С.Д. Лисогоров є автором підручників «Орошаемое земледелие» (1959, 1965, 1971, 1981, 1995) та «Мелиоративное земледелие» (1966, 1972), значної кількості наукових статей з проблем зрошуваного землеробства.

Послідовником традицій професора С.Д. Лисогорова – академіком НААН В.О. Ушкаренком вперше теоретично обґрунтовано агротехнічні умови інтенсивного використання зрошуваних ґрунтів, розроблено технологію нульового обробітку ґрунту при вирощуванні проміжних посівів кормових культур у зрошуваних сівозмінах сухого Південного Степу України, завдяки чому значно підвищено коефіцієнт використання ріллі [3, с. 267]. Вчений підготував 10 докторів та 52 кандидатів наук, які обґрунтували нові методичні підходи до теоретичного аналізу і наукового знання про зрошуване землеробство. Зокрема, О.В. Харченко вперше розробив теоретичні та методологічні основи програмування високих врожаїв сільськогосподарських культур у сівозмінах зрошуваного землеробства; Л.О. Бабич встановив науково-практичні аспекти обробітку ґрунту і удобрення у посівах провідних зернових культур у зрошуваних сівозмінах; Є.О. Чернишова розробила ефективні технології вирощування круп'яних культур у проміжних посівах в умовах зрошення; А.С. Сухотін науково обґрунтував ефективні технології вирощування льону олійного у зрошуваних сівозмінах.

Другим учнем професора С.Д. Лисогорова – професором А.О. Лимарем вперше розроблено та обґрунтовано теоретичні та методологічні основи технологій вирощування цукрових буряків, сої та інших основних і проміжних культур в інтенсивних зрошуваних сівозмінах сухого Південного Степу України [11, с. 52]. Опрацьовано агроекологічні методи зниження засміченості посівів та шляхи раціонального використання ґрунтово-кліматичних умов і матеріально-технічних засобів у зрошуваному землеробстві; розроблено ґрунтозахисні, енергозберігаючі заходи з відтворення родючості

грунту, а також методи управління технологічними процесами.

Академік НААН В.О. Ушкаренко та його учні, серед яких професори: П.Н. Лазер, І.В. Шевченко; кандидати наук: О.В. Аверчев, В.В. Бабанін, О.Г. Берднікова, Н.І. Драчева, С.О. Лавренко, М.В. Минкін, О.Л. Рудік, О.В. Свиридов, О.І. Сидоренко, О.В. Сидякіна, О.В. Сілецька, А.В. Шепель [5, с. 143–147] розробили теоретичні та практичні основи удосконалення вирощування сільськогосподарських культур після кращих попередників у інтенсивних сівозмінах зрошуваного землеробства з незадовільним меліоративним станом сухого Південного Степу України.

Ними видано понад 700 наукових праць, серед яких підручники «Зрошуване землеробство» (1981, 1994, 1995); «Зрошуване землеробство (на мові Дарі)» (1986); «Практикум по зрошуваному землеробству» (1969, 1979, 1985); «Пам'ятка з інтенсивної технології вирощування основних сільськогосподарських культур в умовах півдня України» (1985) [4, с. 24]. Заслужують на увагу «Рекомендації з ведення землеробства на зрошуваних землях з незадовільним меліоративним станом» (2001); «Резерви зрошуваного землеробства» (1984); «Землеробство та рослинництво на зрошуваних землях» (2001); «Наукове забезпечення стратегії розвитку меліорації і зрошуваного землеробства в Південному регіоні України» (2004); «Сівозміни, рекомендовані для впровадження в господарствах Південного регіону України» (2004); «Вибір оптимального попередника під чину посіву при зрошенні в умовах півдня України» (2005); «Вплив попередників на урожайність озимої пшениці» (2005) та ін.

На сучасному етапі наукова школа з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошуваного землеробства в Херсонському державному аграрному університеті спрямовує свою діяльність за такими напрямками: 1) удосконалення теоретичних та методологічних основ планування експериментів із сівозмінами з використанням багатofакторного аналізу; 2) розроблення теоретичних та практичних основ агротехніки вирощування 2–3 врожаїв у рік зернових та технічних культур у зрошуваних сівозмінах; 3) удосконалення методології технологій вирощування сільськогосподарських культур у зрошуваних сівозмінах з основними та проміжними посівами.

Здобутки наукової школи з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошуваного землеробства примножено у 1889 р. на

Херсонському дослідному полі (нині Інститут зрошуваного землеробства НААН). Встановлення ефективності чорного та зайнятих парів у трипільних сівозмінах здійснювали професори О.О. Ізмаїльський, К.І. Тархов. Професорами С.П. Кулжинським, С.Д. Лисогоровим визначено науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур у багатопільних сівозмінах. Вченими вперше у дворазовому повторенні виконано дослідження системи обробітку ґрунту, удобрення у сівозмінах зрошуваного землеробства [13, арк. 33–125; 14, арк. 37–52]; започатковано впровадження інтенсивних сівозмін для забезпечення ефективного використання зрошуваних і неполивних земель сухого Південного Степу України [10, с. 109].

Учнем професора С.Д. Лисогорова – професором О.О. Собком вперше здійснено аналіз наукових і практичних аспектів продуктивності озимої пшениці у Степу України у неполивних умовах та охарактеризовано чинники, що обмежують рівень її урожайності; визначено параметри раціонального насичення зрошуваних сівозмін озимою пшеницею і здійснено агротехнічне оцінювання її попередників [8, с. 89]. Ним розроблено оптимальні режими зрошення для особливостей водоспоживання озимої пшениці; встановлено дію різних режимів зрошення та агротехнічних заходів на ріст, формування листового апарату і продуктивність фотосинтезу [9, с. 29]. Він вперше здійснив районування періодів посіву озимої пшениці в умовах зрошення для Південного і Центрального Степу України.

Спадкоємцем традицій наукової школи був професор І.І. Андрусенко, який опрацював наукові та методологічні основи удосконалення структури посівних площ та сівозмін у залежності від спеціалізації господарств і концентрації поливних земель; розробив польові сівозміни для поливних земель сухого Південного Степу України, які забезпечують раціональне використання ріллі, поливної води і ґрунтово-кліматичних ресурсів. встановлення наукового і практичного обґрунтування проміжних посівів як чинників підвищення продуктивності поливних земель [2, с. 182–183]. Ним приділено значну увагу обґрунтуванню вирощування зернових і кормових культур та кращих попередників у спеціалізованих польових сівозмінах для умов зрошення, шляхи підвищення їх економічної ефективності.

Виділено основні складові творчих здобутків послідовників наукової школи – члена-ко-

респондента НААН В.С. Снігового та його учня професора М. П. Малярчука, що полягали у агроекологічному обґрунтуванні основного обробітку ґрунту в сівозмінах на меліорованих землях Південного Степу України [1, с. 6]. Найбільшим досягненням вчених є розробка на основі системного аналізу теоретичних і методологічних аспектів досягнення стабільності функціонування агрофітоценозів за диференційованою та безполицевого способів основного обробітку ґрунту, підготовлено нормативну базу для комп'ютерної програми «Ґрунтозахисна система землеробства для посушливої зони Південного Степу України».

Професор М.П. Малярчук, внаслідок тривалого застосування різних способів основного обробітку, вперше розробив системи, які забезпечили зростання коефіцієнта енергетичної ефективності технологій вирощування сільськогосподарських культур у сівозмінах на зрошенні та схилових землях [2, с. 144]. Ним опубліковано рекомендації: «Сівозміни на зрошуваних землях» (1999), «Рекомендації по веденню землеробства на зрошуваних землях з незадовільним меліоративним станом» (2003), «Горох – цінна зернобобова культура та відмінний попередник» (2003).

Наукова школа отримала визнання завдяки встановленню концепції розвитку землеробства, зернового господарства і водних меліорацій, стабілізації та відродження зрошення у сухому Південному Степу України; раціональної структури посівних площ і сівозмін для агроформувань різної спеціалізації у зрошуваних умовах України; впровадженню енергозберігаючих, ґрунтозахисних способів основного

обробітку ґрунту. Вченими підготовлено понад 80 кандидатів і докторів наук [2, с. 184].

На сьогодні наукова школа з удосконалення теоретичних та методологічних основ зрошуваного землеробства сухого Південного Степу України в Інституті зрошуваного землеробства НААН вирішує наступні завдання: 1) розробка новітніх, адаптованих до посушливих умов систем землеробства і сівозмін, що забезпечують екологічно обґрунтоване природокористування, збереження родючості ґрунтів та оздоровлення навколишнього середовища на зрошуваних і неполивних землях; 2) встановлення наукових і методологічних основ екологічно безпечних систем зрошуваного землеробства в різних ґрунтово-кліматичних умовах України; 3) відпрацювання новітніх технологій вирощування сільськогосподарських культур у конкурентоздатних, адаптованих до умов південного регіону і зрошення сівозмінах сухого Південного Степу України.

Отже, історичний аналіз підтверджує, що здобутки визнані в Україні та за її межами наукової школи з удосконалення теоретичних і методологічних основ зрошуваного землеробства сухого Південного Степу України, заснованої І.О. Стебутом, О.О. Ізмаїльським в Херсонському державному аграрному університеті та Інституті зрошуваного землеробства НААН, є яскравим взірцем ефективної наукової організації ведення дослідного процесу землеробського спрямування. Вагомий багаторічний досвід і глибокі знання продовжувачів наукової школи з удосконалення аграрних технологій у зрошуваному землеробстві мають велике значення та актуальність для сьогодення і майбутнього вітчизняного сільського господарства в нашій державі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вожегова Р.А. Історичний шлях розвитку Інституту зрошуваного землеробства НААН України. Зрошуване землеробство. Херсон: Грінь Д.С. – 2014. – Вип. 62. – С. 3–8.
2. Вожегова Р.А., Нетіс І.Т., Клубук В.В. Інститут зрошуваного землеробства – 125 років. Херсон : Грінь Д.С., 2014. – 290 с.
3. Коваленко Н.П. Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія. За наук. ред. В.А. Вергунова. – Київ : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 490 с.
4. Морозов О.В., Лавренко С.О. Наукова школа «зрошуваного землеробства». Матеріали Міжнар. наук. конференції «Напрями розвитку сучасних систем землеробства». 2013. Херсон : ВЦ «Колос». – С. 22–24.
5. Наукова школа академіка НААН України Ушкаренка Віктора Олександровича. Уклад.: В.В. Базалій, В.В. Морозов, М. І. Федорчук. Херсон : Грінь Д. С., 2013. – 224 с.
6. Оноприенко В.И. Наукоеведение : поиск системных идей. – Киев : ГП «Информационно-аналитическое агентство», 2008. – 288 с.
7. Оноприенко В.І., Ткаченко В.М. Історія української науки : курс лекцій. – Київ, 2010. – 652 с.
8. Патон Б.Є., Супіханов Б.К., Саблук П.Т. Через роки і відстані. – Київ : Аграрна наука, 2008. – 456 с.
9. Сівозміни – основа інтенсифікації землеробства. За ред. О.О. Собка. – Київ : Урожай, 1985. – 296 с.

10. Скрипник П.С. Сесія Всесоюзної Ордену Леніна академії сільськогосподарських наук ім. В.І. Леніна з питань зрошувального землеробства. Вісник сільськогосподарської науки. 1964. №12. – С. 108–110.
11. Ушкаренко В.А., Мартынова Т.Д. Херсонский государственный аграрный университет: исторический очерк. Херсон, 1999. – 179 с.
12. Храмов Ю.А. История формирования и развития физических школ на Украине. Киев: Феникс, 1991. – 216 с.
13. ЦДАВО України. – Ф. Р–27. – Оп. 22. – Спр. 130. – 132 арк.
14. ЦДАВО України. – Ф. Р–27. – Оп. 22. – Спр. 513. – 57 арк.
15. Школы в науке. Под ред. С.Р. Микулинского, М.Г. Ярошевского. – Москва : Наука, 1977. – 523 с.

REFERENCES

1. Vozhehova R.A. Istorychnyy shlyakh rozvytku Instytutu zroshuvanoho zemlerobstva NAAN Ukrayiny. Zroshuvane zemlerobstvo. – Kherson: Hrin' D.S. 2014. vyp. 62. – S. 3–8.
2. Vozhehova R.A., Netis I.T., Klubuk V.V. Instytut zroshuvanoho zemlerobstva – 125 rokiv. – Kherson : Hrin' D.S., 2014. – 290 s.
3. Kovalenko N.P. Stanovlennya ta rozvytok naukovo-orhanizatsiynykh osnov zastosuvannya vitchyznyanykh sivozmin u systemakh zemlerobstva (druha polovyna XIX – pochatok XXI st.) : monohrafiya. Za nauk. red. V.A. Verhunova. – Kyyyiv : TOV «Nilan-LTD», 2014. – 490 s.
4. Morozov O.V., Lavrenko S.O. Naukova shkola «zroshuvanoho zemlerobstva». Materialy Mizhnar. nauk. konferentsiyi «Napryamy rozvytku suchasnykh system zemlerobstva». 2013. – Kherson : VTs «Kolos». – S. 22–24.
5. Naukova shkola akademika NAAN Ukrayiny Ushkarenka Viktora Oleksandrovycha. Uklad. : V.V. Bazaliy, V.V. Morozov, M.I. Fedorchuk. – Kherson : Hrin' D.S., 2013. – 224 s.
6. Onopryenko V.Y. Naukovedenye : poysk systemnykh ydey. – Kyev : HP «Ynformatsyonno-analytycheskoe ahentstvo», 2008. – 288 s.
7. Onopriyenko V.I., Tkachenko V.M. Istoriya ukrayins'koyi nauky : kurs lektsiy. – Kyyyiv, 2010. – 652 s.
8. Paton B. Ye., Supikhanov B.K., Sabluk P.T. Cherez roky i vidstani. – Kyyyiv : Ahrarna nauka, 2008. – 456 s.
9. Sivozminy – osnova intensyfikatsiyi zemlerobstva. Za red. O.O. Sobka. – Kyyyiv : Urozhay, 1985. – 296 s.
10. Skrypnyk P.S. Sesiya Vsesoyuznoyi Ordena Lenina akademiyi sil's'kohospodars'kykh nauk im. V.I. Lenina z pytan' zroshuvanoho zemlerobstva. Visnyk sil's'kohospodars'koyi nauky. 1964. №12. – S. 108–110.
11. Ushkarenko V.A., Martynova T.D. Khersonskyy hosudarstvennyy ahrarnyy unyversytet: ystorycheskyy ocherk. – Kherson, 1999. – 179 s.
12. Khramov Yu.A. Ystoriya formyrovannya y razvytyya fyzycheskykh shkol na Ukrayne. – Kyev : Fenyks, 1991. – 216 s.
13. TsDAVO Ukrayiny. – F. R–27. – Op. 22. – Spr. 130. – 132 ark.
14. TsDAVO Ukrayiny. – F. R–27. – Op. 22. – Spr. 513. – 57 ark.
15. Shkoly v nauke. Pod red. S.R. Mykulynskoho, M.H. Yaroshevskoho. – Moskva : Nauka, 1977. – 523 s.

© **Наталія Коваленко**
(Київ)

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНОЙ ШКОЛЫ ПО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВ ОРОШАЕМОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ В УКРАИНЕ

Установлены основные направления деятельности ученых-основателей научной школы по усовершенствованию теоретических и методологических основ орошаемого земледелия в Украине. Определено, что специфика ее деятельности заключается в органическом сочетании теоретического и прикладного аспектов, которые проявляются в разработке и систематизации теоретических знаний, внедрении научных работ в производство. Неформальным творческим объединением в орошаемом земледелии присущая социальная ориентация, что определяется спецификой непосредственно объекта исследований, которым являются сельскохозяйственные культуры, и заданиями, которые заключаются в разработке эффективных технологий производства продукции растениеводства. Поскольку земледелие является прикладной наукой, его развитие определяется суммой знаний, усвоенных и творчески переосмысленных со смежных теоретических наук, первоочередно природоведения. Это предопределяет еще одну специфическую черту деятельности научной школы в орошаемом земледелии – комплексность подходов, приме-

нення досягнень біологічних наук як теоретичної основи для їх подальшого розвитку.

Ключевые слова: предпосылки становления, историческое развитие, теоретические и методологические основы, основатели, научная школа, технологии выращивания, орошаемое земледелие.

© *Nataliia Kovalenko*
(Kyiv)

PRIORITY DIRECTIONS OF ACTIVITY OF SCIENTIFIC SCHOOL ARE FROM IMPROVEMENT OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF IRRIGABLE AGRICULTURE IN UKRAINE

A problem of functioning of scientific schools is one of most debatable in relation to development of science, existence of that, first of all, is predetermined by many-sided nature of the marked concepts. After the conclusions of many scientists scientific school – it not simply the collective of researchers with a scientific leader (a teacher and students or laboratory and department are at the head with a leader), but creative concord of scientists of different generations that is incorporated by unity of principles of going near the decision of that or other problem, style of work and thinking, originality of ideas and methods of realization of the scientific program that got considerable results and conquered authority and public confession in the certain form of knowledge.

Development of home science about irrigable agriculture is base on piling up and synthesis of the system of scientific knowledge, providing of favorable terms for further scientific work of scientists able to extend effective searching activity. In the system of science about irrigable agriculture of production of scientific knowledge comes true due to activity of research groups, that deep-rooted to name scientific schools, centers, collectives. Genesis of basic scientific theories and conceptions, traditions of scientific work, succession of generations, is clearly certain in their development. In other words, scientific school in irrigable agriculture is a collective of like-minded researchers-persons, high form of collective co-operation in the process of scientific search of knowledge in irrigable agriculture.

Key words: becoming pre-conditions, historical development, theoretical and methodological bases, founders, scientific school, technologies of growing, irrigable agriculture.

До редакції надійшла 10.10.2017.

УДК 629.331(477)»20»

<https://doi.org/94.10347/2522-4111.2017.37.1.17>

© *Наталія Бей*
(Київ)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Встановлено, що в сучасних політико-економічних умовах в Україні, вирішення проблеми активізації економіки за рахунок розвитку вітчизняного виробництва легкових автомобілів шляхом використання новітніх технологій, впровадження інноваційних процесів, залучення інвестицій та за допомогою виваженої державної промислової політики, направленої на стабілізацію промислового сектору, є актуальним. Тому виявлення впливу чинників на розвиток автомобілебудування, як однієї із стратегічних галузей промисловості, набуває важливого значення.

З'ясовано стратегію та перспективи розвитку виробництва легкових автомобілів в Україні: визначено заходи державної політики, які повинні бути реалізовані для розвитку їх національного виробництва; визначено обсяг виробництва автомобілів на довгостроковий період, очікувану кількість робочих місць в автомобілебудуванні за умови державної підтримки автомобільної галузі.

Ключові слова: перспективи розвитку, автомобілебудування, легкові автомобілі, новітні технології, інвестиції, державна політика.

Провідну роль у забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку України відіграє промисловість. Надзвичайно важливо виокремити пріоритетні галузі промисловості, на основі яких можна було б відновити та

стабілізувати економічні процеси і створити сприятливі умови на майбутнє. Враховуючи той факт, що у більшості промислово розвинутих країнах світу автомобілебудування відіграє важливу роль для соціально-економічного